

Ta drevesa sčasoma odmerjó, na tla popadajo in iz njih postajajo kupi rastlinske snovi, t. j. premog. Ti kupi se pogreznejo, voda in škrljasta ilovica jih pokrivata, na kateri pa zopet rastejo drevesa, na to se pa zopet naredi lega premoga, na katere pa znabit zopet pride škrljasta ilovica. Ko bi bil potok v tem močvirju dosti močnen naredile, bi se tudi peščene lege, kakor se navadno nahajajo v premogovnem gorovju. Ta zgled, kako se nareja premog v sedanji dobi, nam poočituje, da se je v starodavnih časih na naši zemlji ravno tako godilo; napčna je tedaj misel, da za premog je bilo treba veliko vročine; veliko vlage je bilo treba.

## Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

### Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristnega skunša, zapisi! — Po tej poti otmeš marsikaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominček po prislovcu latinski: „*Littera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

29. dan avgusta. (Nedelja.) (Elizabetina cerkev na Vidnu. Belvederski vèrt. Cerkev sv. Jožefa „auf der Laimgrube“. V „Praterju“.) Med mnogimi novejšimi stavbami, ki kinčijo Dunaj, sme se prišteti nova Elizabetina cerkev v videnskem okraji v prvo versto. Postavljena na prostornej višini, ne dalječ od južnega kolodvora, vabi nekako siloma k sebi obiskovalce, katerim je za lepoto cerkvá kaj már. Dozidana je bila mende še le l. 1868. Gotiški zlog, ki cika nekoliko na bizantinski, odlikuje to veliko, prav lepo, prijazno in svitlo svetišče. Razdeljeno je v tri ladije, zmed katerih ima vsaka na zadnjem (južnem) koncu svoj ne sicer velik, pa posebno lep in umetno narejen altar. Okna cele cerkve so sestavljena iz novošegno-pobarvane (zelenkaste) steklenine; tudi vsa ostala druga znotranja oprava je taka, da služi na čast vsem onim, bi so pri teh delih ali vladali in zapovedovali, ali pa kaj delali. —

Od Elizabetine cerkve naprej podal sem se prot „Belvederu“, ki ni dalječ od nje. Ta cesarska palača pač ne nosi svojega imena zastonj, ki se poslovenjeno zóve „lepovid“. Razdeljena je v dva oddelka, „v zgornji in spodnji Belvedere“. Od prvega, ki stoji na zgornji višini, sprelepo vidi se na znotranje dunajsko mesto, ter na Štefanovo cerkev, in pravijo, da se letod gromeči dón njenega velikana, zvonu, kedar ž njim zvonijo, skoraj naj boljše sliši. Sozidal je to poslopje v mojih spisih že navedeni sloveči vojskovodja princ Evgen Savojski. Zgornji

„Belvedere“ shranjuje v svojih obširnih prostorih in dvoranah (v 34 sobah) bogato in dragoceno zbirko sprelepih slik, znano pod imenom: „k. k. Gemälde - Gallerie“, ki v svoji mnogoverstnosti mende nima enakosti v celej Evropi. Med zgornjo in spodnjo palačo razprostira se jako obširni v staro-francoskem vkusu vravnani in obsejani vert. Ker je lega njegova stopnjata (terrassenartig), se z verha hkrati ves vert spregleda, kar daje vsemu še večjo krasoto. Petero vodnjakov z vodometi (ki pa le o gotovih časih brizgljajo vodo kvišku), je po osredku dol razverstenih eden pod drugim; v sredi vsacega so kamniti kipi, katerih imena je stari paganski svet prišteval med povodne bogove. Ob straneh vodnjakov pa se zeleno-tolste tratice verstijo na posamesnih mestih s skupinami prijetno vonječih cvetk, katere je vertnarska umetnost nasejala enako razgernjenim vezeninam in tkaninam prepogam po ravnoupodobljenih gredicah. In med vsem tem se vijó z drobnim belem peskom posuta pota in stezice, res: prava slika zemeljskega raja. Spodnji oddelek verta skončá se z malim gostozaraščenim perivojem, kjer vabi mnogo klopi obiskovalce k oddihu.

Popoldan prišel sem v okraj „Mariahilf“, in ker je stala ravno ena zmed ondotnih cerkev, zvana pri sv. Jožefu „auf der Laimgrube“ odperta, stopil sem na ene trenutke v taisto. Najdel sem jo prav prijazno, visoko, snažno; zlasti glavna slika velikega altarja je zelo lepa. Obilne štukaturne olupšave, katerih belina se na svitli zelenkasti podlagi kaj dobro odlikuje, kinčajo stene in obok. Poleg sedmerih altarjev so tudi velike orgle, cerkvi lepa oprava.

Prišedši od tod naprej k dobremu prijatlu in rojaku v „Schottenfeldski ulici“ pričneva ugibati, kako bi najboljšo porabiti zamogla prijetno-solnčin nedeljski popoldan. O „Prater-ju“ sem že tolikokrat čul, da služi dobrovoljnim Dunajčanom v posebno zabavo, toraj sem predlagal prijatlu, naj jo mahneva danes tje dol. Rečeno, storjeno! Kmal sedeva v ličen omnibus, in za male solde peljala sva se skoz Jožefovi okraj, čez „Glazis“, skoz celo notranje mesto in poslednjič skoz obširni okraj „Leopoldovo mesto“ do „Praterstern-a“, kjer sva izstopila. „Praterstern“ je veliki krog konec Leopoldovega mesta, od kjer se razcepuje zvezdnim žarkim enako petero drevoredov. Štirje peljajo v razne oddelke „Prater-ja“, peti pa v drugo stransko obširno sprehajališče, imenovano „Augarten“. „Prater“ je kot novošegno šetališče osnovati dal cesar Jožef II., ki je dobro vedel, kaj zabaveželjnim Dunajčanom naj bolje pristuje. Med vsemi oddelki tega velikanskega perivoja je „Wurstelprater“, mestu naj bližji in tudi naj bolj obiskovan; zlasti ob nedeljah bajè tu obiskovalcev kar mērgoli, česar sem se danes tudi sam prepričal. Kakor na naših semnjih se je gnjetlo ljudstvo sem ter tje. Vsega, kar sem v „Prater-ju“ vidil, ne morem popisati, je preveč; nekoliko naj vender

povem. Kmalo k levi ob poti stalo je eno zmed mnogih „marionettnih“ gledališč. Leseni možički so kazali tu celej tropi radovednih gledalcev marsikaj, kar je res, pa še več, kar ni res; pa kaj to! da je le oko nasiteno. Koj od druge strani donela nam je nasprot zamolkla godba. V niskem poslopjiču vertil se je o glasu malih orgelc v urnem teku igrokrog (naši slovenski otroci pravijo tej igrači „ringeljšpil“). Prederzno so jahali mali in tudi že odrasli dečki lesene konje in jelene; drugi sedeli zopet ponosno v malih kočijicah, in sukali se v veselen\* vrišu na okrog. Naprej stali so šotori s sadjem, sladkarijami, léctom (sterdénjem), kruhovino itd. Zopet naprej kričali so pred svojimi kolibami komedijanti, „coperniki“ in enaki možiceljni, vsaki zagotavlja, da pri njih se vidi za toliko in toliko soldov to in uno, in Bog vé, kaj še vse. Naprej prišel sem do gostilnic, pivarnic, kaván itd., pa še ni bilo konca. Zdaj ugledam gugalnico, kjer so se živahni dobrovoljški gugalni v dveh, na močne stebre obešenih čolnih sem ter tje; naprej stalo je veliko kolo enako orjaškemu motovilu, ki ima med razkrižji prav umetno in dobro vmišljeno napravljene viseče sedeže, na katerih so zopet mnogi prijetno kratili svoj dragi čas. Naprej prišel sem do keglišča; dalje do naprave, kjer so z „bolcem“ streljali v tarčo; še dalje do velikana, lesenega možiceljna, kateremu so otročaji in tudi odrasli metali žogo v široko odperta usta. Osem korakov proč so stali igralci od možiceljna, vsaki je zadegal žogo petkrat prot plačilu 2 soldov pod pogojo: ako jo verže velikanu pet potov dvakrat v odperta usta, plača vlastnik igre  $\frac{1}{4}$  goldinarja; za trikratno zadetje celo 1 gold., ako pa ne, zapade igralec svoja solda. Stal sem precej dolgo poleg tega „špektakelna,“ pa vidil sem le po dva solda tje plačevati,  $\frac{1}{4}$  gold. pa nobenkrat nazaj. Odtod naprej prišel sem do čisto male gostilnice. Pred njo rezali so madžarski cigani svoj „cigu migu,“ vojaki, Madjari raznih kardel, pa so mandrali tako zadovoljni in srečni svoj „čardaš,“ da se jih nisem zamogel z lepo nagledati. Kakor sem se danes prepričal, bolj zadovoljnega in manj zbirčnega plesalca menda ni, kot je Madjar. Na kakih 2 sežnjih prostora so koj na gručastih tleh popolnoma zadovoljni osnovali svoje plešišče. Posebno dobro se je podalo k plesu „čárdaš-a“ rožljanje konjиков, huzarjev, s njihovimi ostrogami; kar služi tej zabavi mende v posebno odliko. — Na daljni hoji prišel sem do gostilnice z ličnim vertom, v katerem je veršeča vojaška godba svirala kaj živahne okroglice; kmalo naprej bilo je zopet enako. Ljudstva je bilo povsód od sile veliko. Nekaj se ga je kratkočasilo pri igrah že omenjenih, nekaj pri gostilnicah, drugi so šetali po drevoredu in perivoju, posedali po klopeh, polegali po tratah, z eno besedo: šum na šum, dobrovolja na dobrovoljo, Kake dobre pol ure sprehajal sem se po „Wurstelprater-ju“ sem ter tje in ravnokar popisane zabave ponavljale so se na mnogih krajih. Zlasti

igrokrogov (Ringelspiel) naštel sem kakih deset, nekateri z boljšo, drugi s slabejšo godbo. Ljudi je bilo vseh stanov in razne starosti, med tem tudi mnogo taci, katerem bi bila v mnogem oziru brezovka kaj tečno in zdatno mazilo. Pravilo se mi je, da tak dirndaj terpi zvečer do pozne ure; jaz sem se ga bil vendar kmalo nagledal in naveličal, in po okrepčilu odhajal sem zopet nazaj proti mestu. (Dalje prihodnjič.)

## Ministerialni ukaz dne 9. avgusta 1873, št. 6708

vpeljuje učilne načerte za nauk v risanju na šolah, ki spadajo v delokrožje šolskih svetov.

Učilni načert za risanje in geometrično oblikoslovje na ljudskih šolah.

Učni smoter. Učenec naj bode sposoben, da prav razumeva geometrične oblike, naj se vadi v meri na pogled in v risanju prostih reči v vsakdanjem življenji.

Na spodnji stopinji (v I. in II. razredu) služijo prvotne vaje pri pisanju tudi za risanje in so učno gradivo, da se nekako doseže ročna gibčnost. Za temi vajami pride ponarejanje lahkih stvari uzetih iz rečnega nauka.

Na srednji stopinji (v III. in IV. razredu) naj se vadijo učenci v risanju raznih podob, katerim je podlaga ravna črta, kot, trikot in čveterokot. Potem naj se te oblike porabijo za sestavo najprostejših slik in začenja naj se z risanjem po narekovanji.

Na viši stopinji (v V. in VI. razredu) naj se razvija pojem o telesih, ploščadi, čerti (potezi), piki.

O čerti: Njene podobe in lege, merjenje čert. O kotu: Razumevanje sestave raznih kotov in medsebojne razmere; deljenje kotov, kotomerov (transportêrjev).

Ploščate podobe ali slike na ravni. K slikam na plosvi, ki so bile obravnane na srednji stopnji pridejo še razne podobe pravilnih mnogokotov. — Deljenje teh podob v trikote. — Krog, pakrog. Telesa: prizma, piramida, cilinder, kegelj (stožek).

Kar je podanega v oblikoslovji naj bode v podlago risanju na prosto roko. — Risanje po narekovanji in na pamet. Risanje lahkih ornamentov in sprednjega lica tehničnih objektov po meri.

Na viši stopinji naj se zadostuje potrebam dekliških šol z ozirom na ženska ročna dela.

Osnova navoda za poduk risanja s prosto roko na ljudskih šolah.

1. Vsaki nauk v risanju na ljudski šoli je skupen.

2. Toraj mora učitelj vse podobe, katere se imajo narisati, vpričo